

Założenia do koncepcji rewaloryzacji i rewitalizacji ogrodów przy Opactwie O.O. Benedyktynów w Tyńcu

Beata J. Gawryszewska, Maja Skibińska

Guidelines for
Conception of
Revaluation and
Revitalisation of
Benedictine Abbey
Gardens in Tyniec

Wprowadzenie

Introduction

Rewitalizacja, pojmowana jako zespół działań prowadzących do ożywienia społeczno-ekonomicznego społeczności lokalnych w przestrzeniach ich zamieszkania, połączonego z restauracją lub modernizacją obiektów infrastrukturalnych, bywa prowadzona również w krajobrazach o dużych wartościach historycznych. W zetknięciu z rewaloryzacją zabytkowych ogrodów rewitalizacja stwarza nowe możliwości działania, ale i nowe problemy. Działania mające na celu ochronę substancji zabytkowej mogą pozostawać w sprzeczności z koniecznym podczas rewitalizacji uczestnictwem społecznym w procesie decyzyjnym, projektowym i realizacyjnym. Dlatego współczesne zgromadzenia zakonne, podobnie jak inni właściciele zabytkowych obiektów, próbują dostosować się do nowej sytuacji i podejmują na swoich terenach działania rewitalizacyjne, choćby po to, żeby uzyskać dofinansowanie na utrzymanie zabytku i niezbędne remonty. Techniki stosowane w rewitalizacji (włączanie wspólnot lokalnych, oferta turystyczna) nie powinny tu dziwić – mogą wzbogacić zestaw wariantów działania. Niniejszy tekst zawiera w pierwszej części porównanie współczesnego funkcjonowania ogrodów klasztornych siostr betlejemitek w Papatrciai (Paproc) na Litwie i benedyktynów w Tyńcu, w drugiej

zaś założenia rewaloryzacji ogrodów klasztornych w Tyńcu, sformułowane z uwzględnieniem zarówno wartości zabytkowych jak i funkcjonowania tej przestrzeni jako ogrodu „domowego” zgromadzenia zakonnego¹.

Model życia klasztornego a funkcjonowanie ogrodu klasztornego. Papatrciai i Tyniec

Model of monastic life and
the functioning of the convent
garden. Papatrciai and Tyniec

Jeszcze na etapie kształtowania się reguł życia klasztornego, we wczesnym średniowieczu na terenach europejskich, różne zgromadzenia wytworzyły określony sposób rozplanowania klasztoru w przestrzeni i model relacji z krajobrazem. Pod tym względem wyróżnia się dwa główne typy klasztorów: cenobijne, gdzie zakonnicy prowadzą życie we wspólnej przestrzeni, i eremickie, gdzie żyją w odosobnieniu, w pojedynczych pustelniach [Majdecki 1981]. Dla porównania ze współczesnym klaszturem cenobijnym w Tyńcu, dla którego w zespole z botanikiem, Wojciechem Podstolskim, opracowaliśmy założenia rewaloryzacji, chciałobyśmy przedstawić współczesny klasztor eremicki.

Siostry Wspólnoty Monastycznej Betlejem, od Wniebowzięcia Najświętszej Dziewicy Maryi przybyły do Paparciai, miejscowości znajdującej się w połowie drogi pomiędzy Wilnem i Kownem w 1994 roku. W 13 domkach-eremach z ogródkami mieszkają siostry, wakujące 3 służą jako gościnne. W zgromadzeniach o regule eremickiej każda zakonnica ma własny erem, co stwarza analogię do domu z ogrodem, gdzie relacja między człowiekiem a krajobrazem buduje ogród przydomowy [Gawryszewska 2006]. Nawet przy nowoczesnym spojrzeniu na regułę i funkcjonowanie klasztoru, każda wciąż jest na swój ogródek „skazana” i będzie go uprawiać. Wspólne życie klasztorne, choć w regule eremickiej zminimalizowane, w naturalny sposób zostaje skierowane z wnętrza na zewnątrz. Relacja z okolicznym krajobrazem sprawia, że siostry mają potrzebę rozwijania w przestrzeni założenia klasztornego, wykupując okoliczne opustoszałe domy i wynajmując je latem rodzinom z dziećmi. Mimo bardzo współczesnego modelu ekonomicznego (ekoturystyka, sprzedaż pamiątek) związek klasztoru z krajobrazem i forma ogrodów wewnątrz murów klasztornych, pozostają niezmiennione, a krajobraz jest chroniony przez samo jego użytkowanie.

Ze zgoła inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku cenobijnego klasztoru benedyktynów w datującym swoje początki na XI wiek opactwie w Tyńcu pod Krakowem. Burz-

liwa historia klasztoru sprawiła, że ogrody w dawnej formie, a tym bardziej feudalne założenie (pola, sady, wsie, etc.) organizujące otaczający klasztor krajobraz, nie zachowały się. Czytelna wydaje się jedynie struktura ogrodów klasztornych w obrębie murów, o której piszemy poniżej. Remonty infrastruktury zamieniły większą część ogrodów w krajobraz księżycowy, zaś ogród ozdobny, nie pielęgnowany z braku rąk do pracy, ulega postępującej degradacji.

Współcześnie w opactwie tynieckim powstało klasztorne muzeum, które generuje większy niż kiedykolwiek wcześniej ruch turystyczny. Gospodarstwo rolne już nie jest prowadzone, dochody z uprawy i hodowli zastąpiła inicjatywa polegająca na dystrybucji produktów spożywczych i kosmetycznych przygotowywanych przez zewnętrzne firmy, w oparciu o tradycyjne receptury. Dzisiejsi mnisi tynieccy pracują na uniwersytetach, prowadzą katechezy, kursy i rekolekcje. Nie znajdują już czasu na pielęgnację ogrodów. Model „feudalny” funkcjonowania klasztoru przed setkami lat, w oczywisty sposób powodował zainteresowanie ogrodami i gospodarowaniem krajobrazem. Dziś bracia zakonni wycofali się do klasztoru (ruch dośrodkowy, w przeciwieństwie do rozwijającego się w przestrzeni klasztoru w Paparciai). Współcześni benedyktyni, do wypełniania reguły *Ora et labora* (módl się i pracuj) nie potrzebują już ogrodu. Z drugiej strony bronią objętego klauzurą skrawka

ogrodu przy samych murach – analogii ogrodu przydomowego. Nie wyobrażają sobie, aby został wyjęty spod klauzury, a jego pielęgnacja przeszła w ręce wynajętej firmy ogrodniczej.

Benedyktyni tynieccy potrzebują więc projektu konserwatorskiego, który pozwoli założeniu przetrwać przy minimalnej ingerencji ogrodnika. Raz w roku, w dniach otwartych klasztoru, część ogrodów ma być dostępna dla turystów. Należy pokazać prawdę o współczesnym funkcjonowaniu miejsca i dostosować je do potrzeb współczesnych użytkowników. Z drugiej strony Tyniec jest miejscem wyjątkowym, o tysiącletniej tradycji sztuki ogrodowej i ogrodniczej, dlatego wymaga ściśle konserwatorskiego podejścia. W 2008 roku Opat Tyniecki, Brat Bernard Sawicki zwrócił się do Katedry Sztuki Krajobrazu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego z prośbą o sporządzenie podstawy do wyceny ewentualnych prac restauratorskich. Tak powstały opisywane niżej założenia.

Historia i kompozycja ogrodów tynieckich

The history and composition of the gardens in Tyniec

Przy benedyktyńskich klasztorach powszechny był zwyczaj zakładania ogrodów użytkowych. Nie inaczej było w przypadku ogrodów przy klasztorze OO. Benedyktynów

Ryc. 1. Klasztor Sióstr Betlejemitek w Paparčiai na Litwie: a – schemat przedstawiający teren klasztoru i zaznaczony strzałkami obszar krajobrazu zagospodarowywanego przez siostry (B. J. Gawryszewska na podstawie ortofotomapy z maps.lt); b – domek-crem z małym ogródkiem; c – widok na zabudowania klasztorne (fot. M. Koszewska)

Fig. 1. Monastic Community of Bethlehem closter in Paparčiai, Lithuania, a – diagram showing area of the monastery and the landscape developed by the Sisters marked by the arrows (B. J. Gawryszewska based on orthophotos from Maps.lt); b – hermitage with a small garden; c – view of the monastery buildings (photo by M. Koszewska)

w Tyńcu, to właśnie ich uznaje się za prekursorów sadownictwa w Małopolsce [Marcinek, Myczkowski 1994]. Ogrody użytkowe – sad, winnica, warzywnik – najprawdopodobniej zostały założone niedługo po budowie opactwa w połowie XI w. [Majdecki 1981; Marcinek, Myczkowski 1994]. Niestety, brak na to materiałów źródłowych, pierwsze informacje dotyczące przyklasztornych ogrodów pochodzą ze spisu dóbr autorstwa Jana Długosza z roku 1425 [Tomkowicz 1901]. Kronikarz wspomina o sadach z dużymi drzewami oraz dwóch ogrodach warzywnych zlokalizowanych przy klasztorze, po stronie południowej. Zmiana układu przestrzennego tyńceckich ogrodów miała miejsce na przełomie XV i XVI wieku. Zgodnie z ówczesną modą, część założenia zlokalizowanego od strony południowo-wschodniej, została przekształcona w renesansowy ogród tarasowy, który uległ zniszczeniu podczas potopu szwedzkiego. Po odnowieniu klasztoru i kościoła przystąpiono do odtworzenia przyklasztornych sadów. Inwentarz dóbr tyńceckich z 1739 r. opisuje ogrodzone płotami sady oraz „ogród jarzynny”, a także ogrody dworskie – ten kompleks zieleni wraz z pastwiskami otaczał klasztorne wzgórze od strony wschodniej oraz południowej [Marcinek, Myczkowski 1994].

Znaczne zmiany w układzie kompozycyjnym założenia miały miejsce pod koniec XVIII w. Konfederaci barscy umocnili teren otaczający

klasztor od strony południowej oraz wschodniej – tak zwany górny ogród [Gronowski 2009]. Podczas restauracji klasztoru po konfederackich niepokojach wzdłuż drogi prowadzącej do zabudowań klasztornych została posadzona aleja lipowa – nowy i istotny element kompozycyjny. Kolejna zmiana prawdopodobnie związana z odbudową opactwa dotyczy budowy kamiennego muru otaczającego ogród dolny o powierzchni prawie 2 ha [Marcinek, Myczkowski 1994].

Na planach pochodzących z początków XIX wieku widać układ kompozycyjny obu ogrodów rozdzielonych drogą prowadzącą od bramy do zabudowań gospodarczych. Ogród górny jest podzielony na dwie strefy, pierwszą – przy murach, gdzie od strony południowej znajduje się szpaler z drzew i krzewów, a od strony zachodniej samych drzew, drugą (zwaną dzisiaj ogrodem średnim) – niżej w obrębie murów klauzury, gdzie układ kompozycyjny drzew i krzewów jest chaotyczny. Ogród dolny ma układ kwaterowy, zlokalizowany jest na tarasach, składa się z trzech części. Główna oś kompozycyjna dzieli symetrycznie ogród dolny, jej początek to centralnie w murze zlokalizowana bramka (furta św. Benedykta) a koniec to ozdobny placik z ławką. Alejki oraz kwatery są obramowane szpalerami. Górną część zajmuje sad, niżej zlokalizowany jest warzywnik. Na planie katastralnym pochodzącym z 1845 r. większą część ogrodu dol-

Ryc. 2. Ogrody przy Opactwie O.O. Benedyktynów, Tyniec, 2008 rok: a – schemat przedstawiający teren całego założenia (linia przerywana) i obecny teren klauzurowy – linia ciągła (B. J. Gawryszewska na podstawie ortofotomapy z googlemaps), b – miejsce rekreacji tynieckich mnichów pod murem w ogrodzie górnym (fot. B. J. Gawryszewska)

Fig. 2. Gardens in Benedictine Abbey, Tyniec, 2008: a – scheme showing the area of the complex (dashed line) and an enclosed area today (solid line) (B. J. Gawryszewska based on orthophotos from GoogleMaps), b – a place of recreation Tyniec monks at the wall in the upper garden (photo by B. J. Gawryszewska)

nego zajmuje sad, w dolnej części jest zlokalizowanych osiem regularnych kwater.

Kolejne przekazy dotyczące ogrodów opactwa pochodzą z początków XX wieku. W ogrodzie górnym, na stokach wzgórza, rosną gęste kępy krzewów. Układ kompozycyjny ogrodu dolnego nie uległ znacznym zmianom od XIX w. – centralna usytuowana oś została podkreślona nasadzeniami alejowymi (prawdopodobnie były to graby), górną część ogrodu porastają drzewa owocowe, sad ma układ zgeometryzowany. W drugiej połowie XX w. w ogrodzie górnym na tarasie wschodnim zostały zaaranżowane partery, w ogrodzie średnim zlokalizowano szklarnie, inspekty i zagony, w ogrodzie dolnym zachowała się główna oś kompozycyjna od furtki św. Benedykta oraz sad [Marcinek, Myczkowski 1994].

Założenia

Guidelines

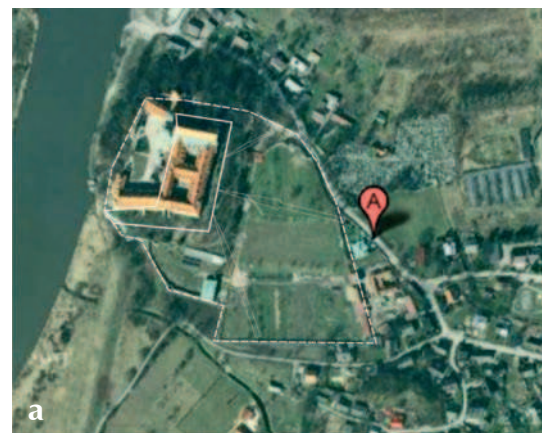
Opracowane przez nas założenia do rewaloryzacji ogrodów przy Opactwie Benedyktynów rozwijały się w następujących kierunkach:

- ochrona krajobrazu;
- rewitalizacja społeczna, czyli przybliżenie życia klasztoru turystom i wspólnocie lokalnej, a także związanie mieszkańców okolicznych miejscowości na powrót z klasztorem (w nowej formie – warsztaty, kursy, rekolekcje, szkolenia);

- przywrócenie i ukazanie kompozycji historycznej;
- zaprojektowanie ścieżek edukacyjnych (życie klasztorne, sztuką fortyfikacji w XVIII wieku, konfederacja Barska, rośliny charakterystyczne dla ogrodów klasztornych);
- zachowanie „ogrodu domowego” w klauzurze.

Podstawową zidentyfikowaną przez nas wartością krajobrazu jest malownicze położenie opactwa, nad Wisłą, w otoczeniu czterech wzgórz (Winnica, Grodzisko, Wielkanoc, wzgórze we wsi Piekary) [por. Bogdanowski 2000]. Pierwszym postulatem będzie więc ochrona widokowa, polegająca na zakazie zabudowy i zalesiania. Proponujemy również lokalizację co najmniej dwóch punktów widokowych na terenie wsi Piekary, po przeciwległej stronie Wisły. Kolejną kwestią jest ochrona skarp wzniesienia, na którym stoi klasztor. Na nieoczyszczanych od dziesiątek lat zboczach spontanicznie wysiały się różne gatunki drzew i krzewów. Powinny one być systematycznie usuwane (wycinane, nie karczowane ze względu na zagrożenie osunięciem się zboczy). Analizę położenia klasztoru i zakres proponowanej ochrony przedstawia rycina 3.

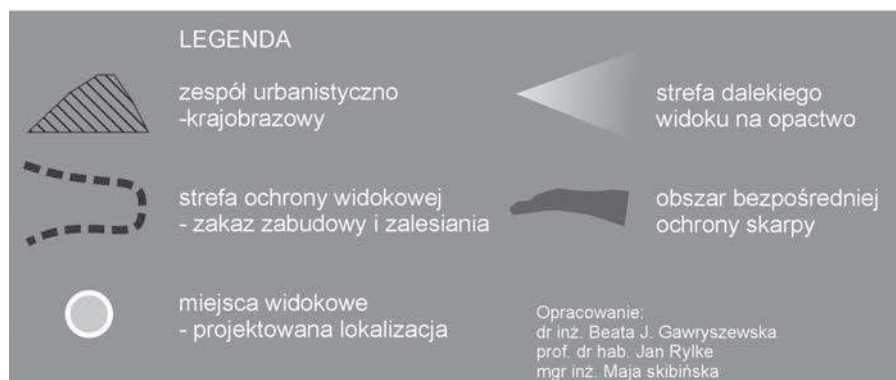
Podczas przeprowadzonych wiosną 2008 rozmów z inwestorem (opatem i braćmi zakonnymi), które podkreślały wartość ogrodów jako zamkniętej klauzurą zakonną przestrzeni, dostrzegliśmy konieczność zachowania kameralnego, „domo-

wego” charakteru ogrodów. Próbując zachować charakter zmieniającego się przez ostatnie trzy stulecia „ogrodu przydomowego” zaczęliśmy od wyróżnienia w obrębie ogrodu górnego, średniego i dolnego, poszczególnych jego części, których istnienie zawdzięczamy historii opactwa. Dla wymienionych ogrodów i wnętrza ogrodowych opracowaliśmy wytyczne projektowe dotyczące charakteru miejsca i planowanych

Ryc. 3. Propozycja ograniczeń inwestycji przestrzennych w celu ochrony widokowej Opactwa Benedyktynów w Tyńcu (Skibińska M., Gawryszewska B. J., Rylke J., 2009)

Fig. 3. Proposal of space investment limitation for scenic protection of Benedictine Abbey in Tyńiec (Skibińska M., Gawryszewska B. J., Rylke J., 2009)

zmian, proponowanych rodzajów roślin, materiałów i urządzeń oraz nawierzchni. Wyniki naszej pracy przedstawia schemat koncepcyjny (ryc. 4) oraz uzupełniająca go tabela.

Konkluzje

Conclusions

Ogrody klasztorne ze względu na swój zamknięty charakter są kapsułą czasu, skarbnicą bezcennych informacji dla historyków sztuki ogrodowej. Jaką wartość jako świadectwo historii sztuki ogrodowej ma obiekt, w którym ogrody się nie zachowały, a użytkowanie zabytkowego krajobrazu zmieniło się na tyle, że dla zachowania w stanie niezmienionym wymaga on ochrony konserwatorskiej? Sformułowane w formie roboczego szkicu założenia miały na celu:

- zachowanie zasady gospodarowania krajobrazem i wspólnotą (zarówno klasztorną, jak i wspólnotą lokalną okolicznych wsi) jako efektu rewitalizacji;
- stworzenie atrapy ogrodu użytkowego, który nie wymaga ciągłej pracy, a pozwala na rekompozycję układu historycznego;
- ochronę jedynej zachowanej wartości dawnego założenia tyńckiego, czyli walorów jego położenia z szerokim przedpolem umożliwiającym daleki wgląd w krajobraz;

Ryc. 4. Założenia do koncepcji restauracji ogrodów przy Opactwie O.O. Benedyktynów w Tyniecu. Schemat koncepcyjny (Gawryszewska B. J., Skibińska M., Podstolski W., 2008/09)

Fig. 4. Guidelines for conception of restoration of Benedictine Abbey Gardens in Tyniec (Gawryszewska B. J., Skibińska M., Podstolski W., 2008/09)

- pokazanie bogatej historii opactwa poprzez opracowanie koncepcji różniących się od siebie kompozycyjnie, osobnych ogrodów, przedstawiających różne epoki i style w sztuce ogrodowej;
- zachowanie dawnych ich atutów, tj. uprawy drzew owocowych, warzyw i winorośli;
- koncepcja nasadzeń, dobór materiałów i form ogrodowych zapewniający wizerunek kojarzący się z codziennym, zwyczajnym życiem klasztoru;
- umożliwienia prowadzenia w ogrodach trzech równoległych ścieżek edukacyjnych, związanych z historią opactwa, życiem klasztornym i sztuką fortyfikacji w XVIII wieku, w czasach konfederacji barskiej.

Beata J. Gawryszewska, Maja Skibińska

Katedra Architektury Krajobrazu, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Department of Landscape Art, Warsaw University of Life Sciences

Przypis

¹ Założenia opisane zostały na podstawie wcześniejszej publikacji: B. J. Gawryszewska, M. Skibińska, W. Podstolski, 2010, *Concept assumptions for restoration of the Benedictine Abbey Gardens in Tyniec*. Annals of Warsaw University of Life Sciences – SGGW. Horticulture and Landscape Architecture No 31, 2010, s. 91-105, Wyd. SGGW, Warszawa, tam również można znaleźć szerzej opisaną historię opactwa.

Literatura

1. Bogdanowski J, 2000, *Polskie ogrody ozdobne*. Arkady, Warszawa

2. Gawryszewska B. J., 2006, *Historia i struktura ogrodu rodzinnego*, Wyd. SGGW, Warszawa.

3. Gawryszewska B. J., Skibińska M., Podstolski W., 2010, *Concept assumptions for restoration of the Benedictine Abbey Gardens in Tyniec*. Annals of Warsaw University of Life Sciences – SGGW. Horticulture and Landscape Architecture No 31, Wyd. SGGW, Warszawa, s. 91-105.

4. Gronowski T. M., 2009, *OSB. Opactwo Benedyktynów w Tyniecu*. Przewodnik. Wydawnictwo Benedyktynów, Kraków Tyniec.

5. Majdecki L., 1981, *Historia ogrodów*, PWN, Warszawa.

6. Marcinek R., Myczkowski Z., 1994, *Tyniec – ogrody opactwa OO. Benedyktynów* [w:] Teki Krakowskie T. I, Kraków: Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie, s. 73-98.

7. Myczkowski Z., Marcinek R., Mirek Z., 1993, *Tyniec. Ogrody opactwa OO. Benedyktynów. Ewidencja zabytkowych założeń zielonych województwa małopolskiego*. Kraków. mps. Przechowywany w Archiwum Państwowej Służby Ochrony Zabytków, Oddz. Wojewódzki w Krakowie., nr inw. 20.159/94.

8. Tomkowicz S. 1901, *Tyniec*, Kraków.

9. *Festiwal Święto Ogrodów w opactwie tynieckim* [w:] <http://www.benedyktyni.eu>; Strona internetowa Opactwa Benedyktynów w Tyniecu <http://www.tyniec.benedyktyni.pl/pl/historia/>

Tabela 1. Założenia do koncepcji zagospodarowania ogrodów przy Opactwie Ojców Benedyktynów w Tyńcu
(B. J. Gawryszewska, W. Podstolski, M. Skibińska)

Table 1. Guidelines for conception of restoration of Benedictine Abbey Gardens in Tyniec
(B. J. Gawryszewska, W. Podstolski, M. Skibińska, 2008/09)

	I.p.	Fragment	Opis	Charakter/planowane zmiany	Rośliny	Materiały/urządzenia	Nawierzchnie	Uwagi
Ogród górny	1	Ogród górny	Barokowy ogród formalny	Uzupełnienie żywopłotów bukszpanowych komplementarne (w zwierciadlanym odbiciu), wprowadzenie róż okrywowych, redukcja trawnika	Bukszpan, róż okrywowe, żywotnik, rabaty bylinowo-sezonowe, trawnik parkowy	Oświetlenie punktowe murów i dużych krzewów (żywotników)	Gliniano-żwirowe, istniejące, obrzeża drewniane	Zachować obecny charakter
	1a	Wirydarzyk przy wyjściu	Gabinet ogrodowy zamykający wgląd w część klauzурową założenia	Cienisty gabinet ze ścianami z cisowych i bukszpanowych żywopłotów	Cis, bukszpan, hortensje, bluszcz, funkcie, paprocie, parzydło, konwale, żurawki	Kamień naturalny, dąb, oświetlenie j.w.	Gliniano-żwirowe, kamienne, betonowe, obrzeża drewniane lub brak	Zachować stary okaz hortensji
	1b	Przejście do ogrodu górnego i placu z kwiatonami	Ścieżka parkowa prowadząca z wirydarzyka 1a do ogrodu górnego	Cieniste podłużne wnętrza parkowe – utwardzona ścieżka w otoczeniu rabat parkowych o charakterze dywanowym, trwała zimozielona roślinność	j.w. + mahonia, laurowiśnia, runianka, barwinek, trzmielina Fortune'a, zawilec japoński, jasnota gajowiec	Oświetlenie j.w.	Gliniano-żwirowe, betonowe, obrzeża z desek	
	1c	Umocnienia konfederackie	Uwidocznienie murów umocnień czasów Konfederacji Barskiej	Żywopłoty strzyżone lub półnaturalne wysokości 40 cm wskazujące linie przebiegu umocnień	Porzeczka alpejska, ligustr pospolity lub 'Atrovirens' 'Lodense'	Oświetlenie punktowe żywopłotów	-	
Ogród średni	2	Ogród średni	Ogród spacerowy pomiędzy ogrodem górnym a dolnym	XIX-wieczna w charakterze promenada pełna kwitnących krzewów, niewielki udział drzew iglastych (kultywarów) i pnączy parkowych. Istniejące nasadzenia z orzechów włoskich zastąpić stopniowo dereniem jadalnym i leszczynami (orzechy ścinać i traktować odrosłowo). Wprowadzić okrywowe nasadzenia z cisów, porzeczki alpejskiej oraz zimozielone kobierce z bluszczu i barwinka	Dereń jadalny, leszczyna, forsycje, jaśminowce, krzewuszki, pigwowce, porzeczka alpejska, suchodrzewy, zylistki, cis, świerki, choina, daglezja, bluszcz, barwinek, jasnota gajowiec	Oświetlenie j.w. + niskie lampy wzdłuż drogi parkowej wskazujące jej przebieg	Gliniano-żwirowe, betonowe, + obrzeża z desek	
	2a	Ogródek rekreacyjny „na skale”	Półnaturalny taras widokowy na końcu promenady ogrodu średniego	Naturalny charakter siedliskowy, rabata z gęstych kolczastych krzewów wytrzymałych na silne nasłonecznienie, suszę i silny wiatr, z elementami swobodnej vegetacji (trawy, zioła)	Róż botaniczne i parkowe, berberysy – wysokie gatunki np. 'Mazurek', pospolity, koreański i Thunberga,	Ławka typ angielski, niskie lampy wzdłuż drogi parkowej wskazujące jej przebieg oraz koniec tarasu widokowego	Gliniano-żwirowe, betonowe, + obrzeża z desek lub brak obrzeży	
	2b	Wnętra rekreacyjne przy basztach	Wnętra stworzone w półbasztach	Miejsca z siedziskami o charakterze architektoniczno-ogrodowym, pod niebem, z surowymi ławami w formie półokręgów z elementem środkowym z drewna, kamienia, lub krzewem ozdobnym w donicy. Powierzchnie muru pokryć darnią z rozchodników	Bluszcz, winobluszcz, trzmielina Fortune'a, paprocie, rozchodniki, rojniki	Ławy dębowe, niskie lampy wzdłuż drogi parkowej wskazujące jej przebieg	Kamienne, gliniano-żwirowe, obrzeża z desek lub brak obrzeży	
Ogród dolny „w dzwonię”	3	Sad z furtą	Sad ozdobny w górnej części ogrodu renesansowego	„Renesansowy” sad podrosnięty bylinami i ziołami śródziemnomorskimi ozdobne ule i karmniki dla pszczół	Stare odmiany drzew owocowych, jabłonie ozdobne, orzechy włoskie, pigwa pospolita	Pręty leszczynowe, deski	Trawiaste, gliniano-żwirowe, bez obrzeży	
	3a	Ogród lawendowy przy furcie	Rabata bylinowa z drewnianymi siedziskami	Ziołowy ogród klasztorny z elementami wernakularnymi charakterystycznymi dla terenów polskich np. gatunki roślin, sposób tyczenia grządek, gatunki ziół, ławy drewniane na konstrukcji drewnianej z zadaszeniem umieszczone wzdłuż muru	Bukszpan, róż okrywowe i pnące, powojniki, wiciokrzewy, lawenda, hyzop, szalwia lekarska mięta, tymianek, słoneczniki, malwy, ostróżki, serduszkę, maki, naparstnica	Pręty leszczynowe na płotki i obramowania, sznur konopny, powrośło słomiane, drewno na konstrukcje ciesielskie, ławy dębowe pod daszkiem krytym gontem lub wiórem lampy wzdłuż drogi parkowej wskazujące jej przebieg	Gliniano-żwirowe, obrzeża z desek	

I.p.	Fragment	Opis	Charakter/planowane zmiany	Rośliny	Materiały/urządzenia	Nawierzchnie	Uwagi	
3b	Kolekcja drzewek i krzewów owocowych pod murem	Renesansowy ogród użytkowy	Rabata nisko prowadzonych krzewów i drzewek rozpiętych w formie palmet i kadelabrow na murze	Jablonie, morele, brzoskwinie, pigwa pospolita, porzeczki, agrest, maliny, obwódka z karłowatych jabłoni prowadzonych poziomo	Pręty leszczynowe i deski na plotki i obramowania, sznur konopny, powrósł słomiane	Gliniano-żwirowe, obrzeża z desek		
4	Warzywnik i pole uprawne z glorietai i ciennikiem	Ogród ozdobny z roślin użytkowych	Ogród w formie dużego renesansowego warzywnika z podniesionymi rabatami szalowanymi różnymi materiałami, „sposobem domowym”, ciennik o konstrukcji drewnianej, ciesielskiej z powojnikami i różami botanicznymi, podobnie gloriety. Kwatery obsadzone roślinami użytkowymi o silnym wzroście, minimalizujące konieczność odchwaszczania	Dynie, kabaczki, cukinie, patisony, bób, fasola, gryka, len, lucerna, łubin, facelia, mięta, pasternak, nasturcja, rzepak zboża ozime, na nie uprawianych kwaterach trawnik. Na cienniku: róże pnące, powojniki botaniczne i z grupy Viticella, wiciokrzewy, chmiel	Drewno na konstrukcje ciesielskie, pręty leszczynowe, wiór topolowy, wiklina?, cegła rozbiórkowa, deski dębowe na siedziska. Niskie lampy np. solarne wzdłuż drogi parkowej wskazujące jej przebieg	Trawiasta, gliniano-żwirowa, brak obrzeży		
5	Łąka	Łąka świeża z dużym udziałem kwietnej	Naturalna koszona łąka z udziałem dzikich efektywnie kwitnących gatunków (jaskier, firletka, koniczyna) z częścią wykaszanych drogami na krzyż, pośrodku pod murem figura z ławką zbudowana „domowym sposobem”. Kurtynowe nasadzenia drzew i krzewów zasłaniające nieestetyczne zabudowania za murem przy części gospodarczej. Wyeksponowanie widoku na otaczające wzgórze	Gatunki z listy Ojca Hieronima – krzewy obficie kwitnące i o ozdobnych pędach do tworzenia ikeban. Buk, klon jawor, jesion wyniosły, wierzy, modrzew	Drewno do zbudowania ławki. Oświetlenie punktowe przy figurze, naftowe albo solarne	Trawiaste, przy figurze kamienne		
6	Fosa	Sucha fosa	Trawiasta fosa z fragmentem brukowanej drogi w charakterze cieniastej, zarastającej drogi rzymskiej. Minimalne nasadzenia wyłącznie pod murami podkreślające ich starodawny charakter.	Bluszcz, hortensja pnąca, winobluszcz, paprocie	Bruk z kamieni polnych	Kamień, ew. dobra kostka betonowa imitująca bruk kamienny (Nie granitowa!!!)		
7	Skwer z krzyżem	Skwer pomiędzy furta „dzwonu” a bramą do „fosy”	Trawiasty skwer o kompozycji kwaterowej, trawiasty. Zieleni o surowym architektonicznym charakterze	Trawnik z Ew. obwódką z porzeczki lub bukszpanu, rabata bylinowa pod krzyżem, strzyżone cisy	Bruk z kamieni polnych, niskie lampy wzdłuż nawierzchni wskazujące jej przebieg	j.w.		
8	Aleja lipowa	Aleja prowadząca do klasztoru, gospodarstwa, cmentarza	Jedno lub dwustronna aleja lip sadzonych gęsto na wzór alej XIX-wiecznych	Lipa drobnolistna i szerokolistna	-	-		
9	Wirydarz	Reprezentacyjny dziedziniec wewnętrzny	Renesansowy ogród kwaterowy (podział promienisty) z elementem centralnym (drzewo, krzew) i rabatami z roślin cieniulubnych w bukszpanowych obwódkach	Bukszpan, róża bluszcz, paprocie, fiołki, żurawki		Gliniano-żwirowe, obrzeża drewniane. Oświetlenie punktowe murów, niskie lampy podkreślające rysunek kwater		
10	Dziedziniec gospodarczy	Dziedziniec wewnętrzny służący do celów gospodarczych	Charakter istniejący, dodane pnącza i paprocie pod murem	Winobluszcz, hortensja pnąca, paprocie		Zachować istniejące		
11	Dziedziniec główny	Reprezentacyjny dziedziniec przy kościele	Odtworzyć poprzedni charakter kameralnego wetrze architektoniczno-ogrodowego. Wzdłuż ścieżek rabaty z roślin o stonowanej kolorystyce i umiarkowanym wzroście. Zimozielone gatunki okrywowe podkreślające elementy architektury i bieg nawierzchni	Pojedyncze rabaty sezonowo-bylinowe przy wejściu do kościoła, krzyżu i figurze: Bukszpan, trzmielina Fortune’a, barwinek hortensje, irga pozioma, mahonia bergenia, szaflwia lekarska, lawenda, rozchodniki, ubiorek wieczniezielony, zawilce japońskie, uzupełniane kwiatami sezonowymi (jednoroczne)	Drewniane ławy i ławki	Kamienne		
12	skarpa	Co 5 lat przeprowadzić całkowitą wycinkę krzewów (ogławianie przy ziemi). Ścięte gałęzie ułożone w wiązkach (prostopadle do biegu zbrocza) pozostają na miejscu chroniąc skarpe przed erozją, z czasem ulegają rozkładowi. Nie stosować herbicydów, zejście ze skarpy przed bramą żwirowe i/lub tłuczniowe ze stopniami umocnionymi drewnem rozbiórkowym lub kamiennymi blokami.						